

Pesti János

A funkcionális analfabetizmusról

Tisztelt Szerkesztőség, kedves Olvasók!

Manapság egyre többet hallani a médiában és a közszereplőktől, hogy az általános iskolából kikerülő tanulók nagy része nem tud írni-olvasni, így lényegében funkcionális analfabéták. Súlyos ítélet ez az iskolákban folyó oktatás eredményéről vagy inkább eredménytelenségéről.

De igaz-e ez a summás elmarasztalás? Csak a pedagógusok hibáztathatók a jelenlegi helyzetért? Egyáltalán mi tartozik az *analfabetizmus* és a *funkcionális analfabetizmus* fogalmába? A szó értelmezésének nehézségére utal az, hogy szótárainkban sem egységesek a fogalom definíciói. A magyar nyelv értelmező szótára (Grozdits 1984) szerint: *analfabétizmus* vagy *analfabetizmus* = [Felnőttek körében] írni-olvasni nem tudás; írástudatlanság. Az itt olvasható példamondat ezt állítja: *Magyarországon végleg megszűnt az írástudatlanság [1966-ig].* A *Magyar értelmező kéziszótár* (O. Nagy – Juhász 1978) szűkszavú meghatározása csupán ennyi: *analfabetizmus* = írástudatlanság. De ugyanitt szerepel: *analfabéta* = 1. Írni-olvasni nem tudó személy. 2. Aki v[ala]mihez egyáltalán nem ért. Meglepő, hogy a 2006-ban kiadott, új *Magyar értelmező szótárban* (Pusztai–Csábi 2006) nem szerepel sem az *analfabéta*, sem az *analfabetizmus* címszó. A *Magyar szókincstár* (Kiss 1998) szerint az *analfabéta* = írástudatlan, és a fogalommal ellentétes jelentésű az *írastudó, kulturált, művelt*. Itt a címszó szinonimái ezek: *műveletlen, tudatlan, tanulatlan, iskolázatlan, járatlan, hozzá nem értő, tájékozatlan, hatökör | tapasztalatlan*. A *Magyar Larousse Enciklopédia* 1. kötete (Déva–Papp 1994) szerint: *analfabéta* = 1. Írni-olvasni nem tudó személy. 2. *biz* Aki v[ala]mihez egyáltalán nem ért. 3. *pejor* Műveletlen, tudatlan.

A szótári meghatározások és a szinonimák azt jelzik, hogy az *analfabetizmus* szó jelentésében a megkülönböztető jegyek módosulhatnak aszerint, hogy a szót milyen beszédhelyzetben használjuk. Ha ez így van, nem biztos, hogy a nehezebben olvasó tanulók minősítésére ez a fogalom a legalkalmasabb. Nyakrafőre használni azért is veszélyes, mert ennek a kifejezésnek igen erős a negatív konnotációja, így sértő lehet a vele kifejezett minősítés – nem csupán az adott személyre, hanem azokra is, akik felelőssé tehetőek az írás- és az olvasástanítás fogyatékoságaiért. Jó lenne, ha a szakemberek mielőbb megvitátnák, hogy milyen tényezők hátráltatják – főleg az általános iskola alsó tagozatán – a folyamatos, dinamikus és értelmes olvasás képességének a kialakítását. A vitára érdemes kérdések lehetnének az alábbiak: Mi tartozik mai ismereteink szerint az *analfabetizmus* és a *funkcionális analfabetizmus* fogalmához? Hogyan segíthetné a családban, a bölcsődében és az óvodában folyó anyanyelvi nevelés az írás-olvasás előkészítését? Van-e ennek a témának jól használható szakirodalma? (Ha nincs, meg kellene teremteni. Ám ennek a szorgalmazása kire, milyen intézményekre tartozik?) Hogyan lehetne összegyűjteni és közzétenni azokat a kutatási eredményeket, amelyek a spontán beszéddel, a dinamikus olvasástanítással és a szövegértéssel kapcsolatos publikációkban jelentek meg? (Ezek az írások bizonyára jól hasznosulhatnának a tanítás gyakorlatában is.)

Nem elegendő ma már, hogy csak beszélünk a funkcionális analfabetizmusról. A felelősök keresgélése helyett végre azon kellene gondolkodni a szülőknek, a pedagógusoknak és a témakör szakembereinek, hogy kinek-kinek mi a feladata a jelenlegi helyzet megváltoztatásában. Új módszertani segédanyagokat kellene a szülők és pedagógusok kezébe adni azért, hogy az írás és az olvasás tanítása eredményesebbé váljon.

Tisztelettel:

Pécs, 2013. január 29.

Pesti János
ny. egyetemi docens

Irodalom

- Déva Mária – Papp Éva (szerk.) 1994. *Magyar Larousse Enciklopédia 1–3.* Librairie Larousse – Akadémiai Kiadó. Párizs–Budapest.
- Grozdits Judit (szerk.) 1984. *A magyar nyelv értelmező szótára I.* Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Kiss Gábor (szerk.) 1998. *Magyar szókincstár.* Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- O. Nagy Gábor – Juhász József (szerk.) 1978. *Magyar értelmező kéziszótár.* Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Pusztai Ferenc – Csábi Szilvia (szerk.) 2006. *Magyar értelmező kéziszótár – CD-melléklettel.* Akadémiai Kiadó. Budapest.

Pesti, János: About Functional Illiteracy

Az írás szerzőjéről

Pesti János

drpestijanos[kukac]gmail.com